# بررسی نظام راهنمایی و مشاوره دبیرستانهای استان اصفهان از دیدگاه دانش‌آموزان، مدیران، مشاوران و کارشناس مسئولان مشاوره

**تیمور باقری***

**چکیده**

*هدف کلی این پژوهش بررسی نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره دبیرستانهای استان اصفهان در سال تحصیلی ۹۲ـ۱۳۹۱ بوده که سیستم حمایتی مشاوران، سیستم برنامه درسی مشاوران و سیستم مشاوره‌های فردی و گروهی را در برگرفته است. جامعه آماری این پژوهش همهٔ مدیران، مشاوران، دانش‌آموزان و کارشناس مسئولان مشاوره استان بوده اند. حجم نمونه ۳۴۴ نفر بوده که به روش تصادفی ساده انتخاب شده است. روش تحقیق، توصیفی و از نوع پیمایشی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته بود که دارای روایی صوری و محتوایی بوده و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ ۹۷٪ به‌دست آمده است. نتایج نشان می‌دهد که از نظر مدیران، مشاوران و کارشناسان میزان نارساییها کمتر از حد متوسط اما از نظر دانش‌آموزان بیشتر از حد متوسط بوده است ($P=۰/۰۰۱$) و میان پاسخهای مدیران، مشاوران و دانش‌آموزان در مورد وجود یا عدم وجود امکانات تفاوت معنادار وجود دارد ($P=۰/۰۰۱$). همچنین دانش‌آموزان دختر بیشتر از دانش‌آموزان پسر، دانش‌آموزان رشته علوم انسانی بیشتر از دانش‌آموزان سایر رشته‌ها، پایه پیش‌دانشگاهی بیشتر از سایر پایه‌ها و دانش‌آموزان ۱۷ و ۱۸ ساله بیشتر از سایر سنین نارساییها را ارزیابی نموده‌اند و این نتایج در سطح $\alpha=٪۱$ معنادار بوده است. همچنین در این پژوهش دانش آموزان همه مدارس اعلام داشتند که دارای مشاور بوده اند و ۹۵ درصد آنها مشاوران خود را می‌شناختند و ۹۳ درصد آنها اعلام داشتند که مشاور در کلاس آنها حضور پیدا کرده است.*

**کلید واژگان:** نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره، سیستم حمایتی، سیستم برنامه درسی، سیستم مشاوره فردی و گروهی، سیستم پاسخگویی

---

تاریخ دریافت: ۹۴/۴/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۵/۵/۱۶

* مدرس و مسئول فنی مرکز مشاوره دانشگاه فرهنگیان شهید باهنر اصفهان Teimour.bagheri.20@gmail.com

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

**مقدمه**

امروزه مشاوره و راهنمایی اساسی‌ترین رکن نظام تعلیم و تربیت کشورها به شمار می آید. متخصصان تعلیم و تربیت اجرای برنامه راهنمایی و مشاوره را مهم‌ترین پیشرفت آموزشی قرن بیستم می‌دانند (بیکر و گرلر، ۱۳۸۸). فرآیند راهنمایی و مشاوره در نظام آموزش و پرورش ایران فراز و نشیبهای فراوان داشته است. برنامه راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش ایران از سال ۱۳۳۷ شروع شده و پس از گذشت پنج دهه، امروز شاهد رشد مشاوره هستیم. در سال ۱۳۷۱ با تغییر نظام آموزشی کشور و آغاز طرح نظام جدید متوسطه، برنامه راهنمایی و مشاوره نیز مجدداً احیاء شد و از سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ افرادی با عنوان مشاور در مدارس تحت پوشش نظام جدید متوسطه حضور یافتند و وظیفه راهنمایی و مشاوره سازگاری، تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان را بر عهده گرفتند و براساس برنامه ریزیهای انجام گرفته به ازای هر دوازده دانش آموز یک ساعت فعالیت راهنمایی و مشاوره تخصیص یافت. در فرآیند راهنمایی و مشاوره تلاش می‌شود تا با در نظر گرفتن نقش هر یک از عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در تعلیم و تربیت، اعم از برنامه درسی، مدیر، معلم، عوامل اجرایی، والدین، گروه همسالان و سایر عناصر درون و برون مدرسه و همچنین ویژگیهای روانشناختی فردی و گروهی دانش آموزان با به‌کارگیری روشهای علمی و تخصصی و فنون و تکنیکهای راهنمایی و مشاوره به دانش آموزان کمک کرد تا ضمن سازگاری عاطفی و روانی با شرایط و موقعیتهای مختلف، نسبت به اخذ تصمیم و انتخاب مناسب و برنامه‌ریزی برای اجرای تصمیمهای خویش اقدام کنند. در خدمات راهنمایی و مشاوره ضمن شناخت ویژگیهای جسمی، ذهنی، روانی، اخلاقی و اجتماعی دانش آموز، موانع و مشکلات فرا روی رشد و بالندگی دانش آموز شناسایی و به او کمک می‌شود تا بتواند مسیر مناسب را برای رشد و تعالی فردی و اجتماعی انتخاب و طی کند. به همین سبب خدمات راهنمایی و مشاوره در مدرسه، محدود به مشاور نمی‌شود و هر یک از عوامل آموزشی و پرورشی وظایفی را به عهده دارند و مشاور در حکم یک متخصص و هماهنگ کننده این خدمات، محوری‌ترین عنصر این فرآیند است. اساس کار مشاور بر برقراری رابطه توأم با اعتماد با دانش آموز، اولیا، مدیر، معلم و سایر عوامل مؤثر در رشد و بالندگی دانش آموز استوار است. بنابراین مشاور علاوه بر داشتن دانش تخصصی، باید از ویژگیهایی مانند صمیمیت، علاقه‌مندی به کمک و یاری رساندن به دیگران، ثبات روانی و عاطفی، استقلال فکری، تعهد، رازداری، نظم و انضباط کاری برخوردار باشد.

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

مشاور سعی می‌کند با گردآوری اطلاعات فردی و محیطی در مورد دانش آموز، براساس برنامه‌ای منظم، خدمات راهنمایی و مشاوره را با رعایت اصول و معیارهای علمی در ابعاد سازگاری عاطفی و روانی، تحصیلی و شغلی ارائه کند. ارائه خدمات متنوع راهنمایی و مشاوره به صورت فردی و گروهی و اطلاع رسانی بهنگام، در زمینه نیازهای دانش آموز فعالیتی پیشگیرانه و مورد تأیید است (توکلی،۱۳۸۴). مشاوره حرفه ای تخصصی است که نیازمند دانش کافی، تجربهٔ لازم و مهارتهای شغلی است. مشاور شایسته و مؤثر کسی است که درکی ژرف از رفتار انسانها داشته باشد و از مهارتهای لازم برای شناخت و کمک به حل مشکلات رفتاری آنان برخوردار باشد (نوابی نژاد، ۱۳۹۰؛ احمدی، ۱۳۹۰)

بنا به نظر هرینگ[1](۱۹۹۷، به نقل از بیکر و گرلر، ۱۳۸۸) الگوی بومی در مشاوره بهتر از کاربرد مداخله‌های مشاوره ای جهان شمول برای مراجعان بوده است. مشاوران مدرسه می‌توانند با بررسی ویژگیهای فردی مراجعان مانند نژاد، محیط، فرهنگ و جنسیت مداخلهٔ مشاوره ای مناسبی را انتخاب کنند و به کار برند (سواوی و پدرسون[2]، ۱۹۹۶؛ به نقل از بیکر و گرلر، ۱۳۸۸). سه عامل مشاوره، مراجع و فرهنگ را در رابطهٔ مشاوره ای دخیل دانسته اند. به هرگونه موفقیت دانش آموز در فعالیتهای یاددهی-یادگیری، توان انتخاب صحیح دروس، گذراندن آنها و ارتقا به پایهٔ تحصیلی بالاتر، رشد تحصیلی گفته می‌شود. آموزش شیوه صحیح مطالعه و تمرین دروس، چگونگی بهره‌گیری از منابع یادگیری، یادداشت برداری و خلاصه کردن کتاب از شیوه‌های اجرایی در بعد رشد تحصیلی است. مشاورهٔ تحصیلی فرآیند یادگیری و محیط مدرسه را در نظر می‌گیرد و برنامه‌ها و مداخله‌هایی را تدوین می‌کند که سبب پیشرفت تمام دانش آموزان شود (آقا حسینی، ۱۳۹۱). بنابراین ابعاد کار مشاوران گسترده است. مشاوران با افراد عادی و بهنجار سر و کار دارند. مهم‌ترین نقش آنان ساده‌سازی رشد، کمک به سازگاری، پیشگیری و کمک به حل مشکلات رفتاری و هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان است ولی نقش مشاور در مقاطع گوناگون تحصیلی متفاوت است. در میان تمام سطوح آموزشی محل خدمت مشاوران، دبیرستان تنها جایی است که مشاور و سایر افراد مربوط به آن (معلمان، والدین و دانش آموزان) بیش از همه می دانند که "کار مشاور مدرسه چیست". نقش و عمل مشاور دبیرستان طی سالها و دهه‌ها تغییر و توسعه یافته است. نقش مشاور دبیرستان بیشتر و جدی‌تر از نقش مشاور مدارس ابتدایی و دانشگاه مورد بحث و بررسی بوده است و با سابقه‌ترین و بارزترین نقش مشاور نیز به شمار می آید. برنامهٔ

1. Herring
2. Soavoy & Pederson

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]
[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

مشاورهٔ دبیرستان در آینده هم بر خدمات اساسی و سنتی مشاوره متمرکز خواهد بود. گرچه بدون شک تأکید مشاوره و فنون آن متحول خواهد شد، اما مشاوره به منزلهٔ یک فعالیت تخصصی در مدارس، هرگز به وضعیت آغازین(شروع از صفر) بر نخواهد گشت. پیش‌بینی می‌شود که نقش و عمل مشاور دبیرستان بر محور خدمات سنتی همچنان ادامه پیدا کند. نقش و عمل مشاور دبیرستان، بی‌شباهت به نقش و عمل مشاور در مدارس ابتدایی و دورهٔ اول متوسطه نیست. قابل تأکید است که تفاوت در چگونگی ایفای نقش و عمل مشاوره و اولویتهای مناسب محیط دبیرستان است. مثلاً در دبیرستان، اولویت مشاوره قویاً از پیشگیری به سوی درمان بسیاری از نگرانیها و مشکلات متداول می‌رود. امروزه بسیاری از این مشکلات، مانند اعتیاد به مواد مخدر و الکل، مسائل جنسی و سازگاری با دیگران از مشکلات اساسی بالقوه زندگی است. علاوه بر این، مراجعان بیش از تأکید بر آماده شدن برای تصمیم گیری، تأکید بر اتخاذ تصمیمات دارند. از جمله این تصمیمات می‌توان از تصمیمات دور و نزدیک شغلی و تحصیلی، تصمیمات مربوط به انتخاب همسر مناسب و ازدواج، و تصمیمات مربوط به شکل دادن منظومه‌های ارزشی خود نام برد (ابراهیم، هلمز و تامسون[1]، ۱۹۸۳؛ به نقل از دیویس و آزبورن، ۱۳۸۹).

بررسیهای انجام شده در کشورهای غربی چند نقش کلی را برای مشاوران (به ویژه مشاوران مدرسه) مشخص می‌کنند که عبارت اند از: اطلاع رسانی و راهنمایی، ارتقای بهداشت روانی، کارهای اجرایی و دفتری، تقاضای به کارگیری آزمونهای روانشناختی، ایجاد یک شبکه محکم میان کارکنان مدرسه و سایر متخصصان مراکز خارج از مدرسه و والدین و دانش آموزان، حفظ اسرار مراجعان، ارجاع به موقع و مناسب، نظارت بر فعالیتهای فوق برنامه، برقراری ارتباط مناسب و توأم با علاقه با والدین، مشاوره گروهی و ثبت اختراعات. جورج و کریستیانی (۱۹۹۰) داشتن چند ویژگی را در کارایی مشاوران ضروری می‌دانند که عبارت اند از: توانایی برقراری رابطهٔ صمیمانه و ژرف با دیگران، پذیرش خویشتن، آگاهی از ارزشها و عقاید خود، پذیرش مسئولیت، داشتن تجربه و مهارت لازم و داشتن اهداف واقع بنیانه. هرمن (به نقل از پاترسون و رینولدز وفل، ۱۳۸۸) ویژگیهای شخصیتی مشاوران مانند ایجاد تفاهم، همدلی، توجه به مراجع و برقراری رابطهٔ باز را مهم‌ترین عامل کیفیت درمان می‌داند. لو[2] (۲۰۰۹) در پژوهشی با بررسی چالشهای اجرای مشاوره در مدارس به این نتایج رسید که حرفه مشاوره مدرسه در بسیاری از کشورهای دنیا به سرعت رو به رشد است، ولی با چهار چالش مواجه است. چالشهای داخلی که مسائل مربوط به گروههای

1. Ebrahim, Helmz & Thompson
2. Low

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]
[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

مراجعان، نگرش معلمان به مشاوره و اشتیاق دانش آموزان برای مشاوره را در برمی‌گیرد. چالشهای خارجی که به تغییرات اقتصادی- اجتماعی بیرون از مدرسه اشاره دارند. این تغییرات شامل فرهنگ رایج، جهانی شدن و گرایشهای اجتماعی اغلب خانواده‌ها و دانش آموزانی است که از مرز کشورها گذر می‌کنند. چالشهای سیستمها که به برنامه‌های راهنمایی مربوط می‌شوند و مدارس و گروههای مشاوره آنها را اجرا می کنند. این مسائل می‌توانند در دستورالعملهای اجرایی مدارس، روشهای داوری و برنامه‌نویسی منابع یافت شوند. چالشهای شخصی که به نیازها و مهارتهای مشاوره مربوط است، مانند آموزش، سرپرستی و نگرش به سیستمهای مدرسه. برخی تحقیقات داخلی نیز نشان می‌دهد که مشاوران تعریفی روشن و مشترک از حرفه خود ندارند که این موضوع به عملکردهای متفاوت و گاهی متناقض آنها منجر می‌شود (احمدی،۱۳۷۴). برخی تحقیقات نشان می‌دهند که ساختار مشاوره روانشناختی، به دلیل عدم شکل‌گیری ساختارهای ذهنی لازم، دچار عملکرد نادرست می‌شود. به نظر می‌رسد که موانع موجود بر سر راه مشاوران مدارس، ناشی از "نگاه مخدوش" کارگزاران و نیز کاربران این نوع خدمات بوده است (کاویانی و همکاران، ۱۳۸۸). برخی از نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره از دیدگاه مدیران، مشاوران و دانش آموزان عبارت اند از: تأکید زیاد بر راهنمایی و مشاورهٔ تحصیلی و فرآیند هدایت تحصیلی، عدم ارتباط صحیح و مناسب مشاوران با دانش آموزان و دبیران، عدم اعتماد دانش آموزان به مشاوران، فقدان یا کمبود امکانات فیزیکی لازم برای اجرای مشاوره مانند اتاق مشاوره، عدم حمایت کافی از مشاوران از طرف اداره و مدیران مدارس و عدم آشنایی مدیران، دبیران، دانش آموزان و والدین با وظایف و نقش مشاوران (باقری، ۱۳۸۲). بررسی وضعیت مشاوران در مدارس، قبل و بعد از انقلاب اسلامی نشان می‌دهد که آنان بیش از مشاوره کردن به امور دفتری و اداری پرداخته اند (احمدی، ۱۳۷۴؛ احمدی و باباگلی، ۱۳۷۴). براساس یافته‌های این پژوهش ۲۴/۴ درصد از مشاوران نظام جدید آموزش متوسطه در نمونه مورد مطالعه، به کارهای دفتری پرداخته اند؛ اگر این فعالیت به فعالیتهای اجرایی مشاوران اضافه شود، حدود یک سوم فعالیتها، فعالیتهای غیر مشاوره ای بوده است.

در پژوهش حاضر تلاش شده است که با نظرسنجی از طریق پرسشنامه‌های مخصوص هر گروه (مشاوران، مدیران، دانش آموزان و کارشناس مسئولان مشاوره ادارات) وضع و امکانات موجود بررسی شود و نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره دبیرستانها در نمونهٔ پژوهش به دست آید. به این ترتیب می‌توان بررسی و تحلیلی مناسب از وضعیت مشاوره دبیرستانها ارائه نمود و علل موفقیت یا عدم موفقیت نظام مشاوره را روشن و آشکار کرد تا بتوان قضاوتی بهتر در این مورد

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

انجام داد و از نتایج آن برای بهبود امور مشاوره استفاده کرد. بنابراین مسئله اصلی این پژوهش بررسی نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره در ابعاد سیستم حمایتی، سیستم برنامه درسی، سیستم مشاوره‌های فردی و گروهی و سیستم پاسخگویی بوده است.

## روش

این پژوهش، توصیفی از نوع پیمایشی است، تحقیق توصیفی آنچه را هست توصیف می‌کند و شامل توصیف، ثبت و تجزیه و تحلیل و تفسیر شرایط موجود است. جامعه آماری آن را همه مدیران، مشاوران، دانش آموزان و کارشناس مسئولان مشاوره استان اصفهان تشکیل داده اند. حجم نمونه ۳۴۴ نفر بودند که شامل صد مدیر، صد مشاور، صد دانش آموز و ۴۴ کارشناس مسئول بوده‌اند که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده و در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ مشغول به کار و فعالیت و تحصیل بوده اند. برای گردآوری اطلاعات برای هر یک از چهار گروه مورد مطالعه، پرسشنامه محقق ساختهٔ جداگانه طراحی و تنظیم و اجرا شده است. این پرسشنامه‌ها شامل طیف پنج درجه ای لیکرت و سؤالات گسسته به صورت بلی و خیر هستند که روایی صوری و محتوایی آنها مورد تأیید صاحب‌نظران دانشگاهی قرار گرفته است. همچنین ضرایب پایایی پرسشنامه مدیران ۹۸۴٪، مشاوران ۹۵۹٪، کارشناسان ۹۶۰٪ و دانش آموزان ۹۸۱٪ بوده و تعداد گویه مدیران ۶۴، مشاوران صد، کارشناسان ۷۷ و دانش آموزان ۷۰ بوده است.

## روش تحلیل داده ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست آمده و تفسیر یافته‌ها، ابتدا نمونه مورد مطالعه از نظر ویژگیهای جمعیت شناختی توصیف شده، سپس برای هر کدام از ابعاد نظام راهنمایی و مشاوره جداول توزیع فراوانی تهیه و فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و واریانس محاسبه و با جدولهای مربوطه مورد تعبیر و تفسیر قرار گرفته اند. برای آزمون سؤالات پژوهش ابتدا نرمال بودن داده‌های پیوسته با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنف مورد آزمون قرار گرفته است، سپس از آزمونهای پارامتریک(آزمونهای t تک نمونه ای، t برای دو گروه مستقل، F برای چند گروه مستقل و آزمون تعقیبی) برای داده‌های پیوسته و آزمونهای غیر پارامتریک(آزمون خی دو تک متغیری و دو متغیری) برای داده‌های گسسته استفاده شده است.

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

## یافته‌های پژوهش

این پژوهش با هدف بررسی نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره دبیرستانهای استان اصفهان از دیدگاه دانش آموزان، مدیران، مشاوران و کارشناس مسئولان مشاوره شهرستانها و مناطق استان در سال تحصیلی ۹۲ـ ۹۱ اجرا شده و دارای ۷ سؤال است که یافته‌های حاصل از آنها عبارت اند از:

**۱. نارساییهای مربوط به سیستم حمایتی مشاوران به چه میزان است؟**

**جدول ۱. شاخصهای مربوط به نارساییهای سیستم حمایتی**

| شاخصها / گروهها | مقوله‌ها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۴۹ | ۴۹ | ۱۲/۸۶ | ۲ | ۰/۰۰۲ |
| | متوسط | ۳۱ | ۳۱ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۲۰ | ۲۰ | | | |
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۵۰ | ۵۰ | ۳۴/۱۶ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۴۴ | ۴۴ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۶ | ۶ | | | |
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۲۵ | ۲۵ | ۱۸/۶ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۱۷ | ۱۷ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۲ | ۲ | | | |
| دانش‌آموزان | کمتر از متوسط | ۲۳ | ۲۳ | ۵/۴۲ | ۲ | ۰/۰۵ |
| | متوسط | ۳۹ | ۳۹ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۳۸ | ۳۸ | | | |

از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران، این نارسایی متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش آموزان متوسط یا بیشتر از متوسط بوده است(P=%1).

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰۱٪= α بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

**۲. نارساییهای مربوط به ضعف فرهنگ مشاوره و رجوع به مشاور به چه میزان است؟**

**جدول ۲. شاخصهای مربوط به ضعف فرهنگ مشاوره**

| شاخصها / گروهها | مقوله‌ها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۳۷ | ۳۷ | ۲۸/۳ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۵۳ | ۵۳ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱۰ | ۱۰ | | | |

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۵۳ | ۵۳ | ۳۸/۶ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۴۱ | ۴۱ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۶ | ۶ | | | |
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۱۳ | ۱۳ | ۱۶/۵ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۲۸ | ۲۸ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۳ | ۳ | | | |
| دانش‌آموزان | کمتر از متوسط | ۲۰ | ۲۰ | ۵/۳۵ | ۲ | ۰/۰۵ |
| | متوسط | ۳۲ | ۳۲ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۴۸ | ۴۸ | | | |

از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران میزان این نارسایی، کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش آموزان بیشتر از متوسط بوده است و همه نتایج از لحاظ آماری معنادار بوده و می‌توان آن را به جامعه آماری تعمیم داد(P=%1).

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح $\alpha$ =٪۰۱ بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

### ۳. نارساییهای مربوط به ضعف و عدم کارایی مشاوران به چه میزان است؟

**جدول ۳. شاخصهای مربوط به ضعف و عدم کارایی مشاوران**

| شاخصها / گروهها | مقوله‌ها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۵۳ | ۵۳ | ۲۸/۳ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۳۷ | ۳۷ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱۰ | ۱۰ | | | |
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۵۴ | ۵۴ | ۳۸/۶ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۴۱ | ۴۱ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۵ | ۵ | | | |
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۲۶ | ۲۶ | ۱۶/۵ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۱۴ | ۱۴ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۴ | ۴ | | | |
| دانش‌آموزان | کمتر از متوسط | ۲۷ | ۲۷ | ۵/۴۷ | ۲ | ۰/۰۵ |
| | متوسط | ۴۱ | ۴۱ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۳۲ | ۳۲ | | | |

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]
[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران، میزان این نارسایی متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر اکثریت دانش آموزان، متوسط یا بیشتر از متوسط بوده و همه نتایج از لحاظ آماری معنادار است و می‌توان آن را به جامعه آماری تعمیم داد.

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰۱٪= α بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

**۴. نارساییهای مربوط به سیستم پاسخگویی مشاوران به چه میزان است؟**

**جدول ۴. شاخصهای مربوط به نارساییهای سیستم پاسخگویی**

| شاخصها / گروهها | مقوله‌ها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۳۷ | ۳۷ | ۱۱/۵ | ۲ | ۰/۰۰۳ |
| | متوسط | ۴۵ | ۴۵ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱۸ | ۱۸ | | | |
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۶۴ | ۶۴ | ۴۹/۶ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۲۹ | ۲۹ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۷ | ۷ | | | |
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۲۳ | ۲۳ | ۱۶/۹ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۱۹ | ۱۹ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۲ | ۲ | | | |
| دانش‌آموزان | کمتر از متوسط | ۲۶ | ۲۶ | ۵/۳ | ۲ | ۰/۰۵ |

از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران، میزان این نارسایی کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش آموزان بیشتر از متوسط بوده است و نتایج نظرات دانش آموزان از لحاظ آماری معنادار است و می‌توان آن را به جامعه آماری تعمیم داد(P=%1).

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰۱٪= α بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

**۵. نارساییهای مربوط به سیستم برنامه درسی مشاوران به چه میزان است؟**

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

**جدول ۵. شاخصهای مربوط به نارساییهای سیستم برنامه درسی مشاوران**

| شاخصها / گروهها | مقولهها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۲۹ | ۲۹ | ۸/۷ | ۲ | ۰/۰۱ |
| | متوسط | ۴۷ | ۴۷ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۲۴ | ۲۴ | | | |
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۵۶ | ۵۶ | ۳۱/۷ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۳۴ | ۳۴ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱۰ | ۱۰ | | | |
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۲۶ | ۲۶ | ۱۳/۷ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۱۱ | ۱۱ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۷ | ۷ | | | |
| دانشآموزان | کمتر از متوسط | ۲۴ | ۲۴ | ۸/۸ | ۲ | ۰/۰۱ |
| | متوسط | ۴۷ | ۴۷ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۲۹ | ۲۹ | | | |

از نظر مدیران و دانش آموزان، این نارسایی در حد متوسط بوده ولی از نظر مشاوران و کارشناسان بیشتر از حد متوسط بوده است و نتایج نظرات مشاوران و کارشناسان از لحاظ آماری معنادار است (P=%1) و می‌توان آن را به جامعه آماری تعمیم دا.د

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰۱٪= α بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

## ۶. نارساییهای مربوط به سیستم مشاورههای فردی و گروهی به چه میزان است؟

**جدول ۶. شاخصهای مربوط به نارساییهای سیستم مشاورههای فردی و گروهی**

| شاخصها / گروهها | مقولهها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | کمتر از متوسط | ۳۴ | ۳۴ | ۱۷/۴ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۵۰ | ۵۰ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱۶ | ۱۶ | | | |
| مشاوران | کمتر از متوسط | ۴۸ | ۴۸ | ۳۱/۳ | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۴۵ | ۴۵ | | | |
| | بالاتر از متوسط | ۷ | ۷ | | | |

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| کارشناسان | کمتر از متوسط | ۲۵ | ۲۵ | | ۲ | ۰/۰۰۱ |
| | متوسط | ۱۸ | ۱۸ | ۲۰/۷ | | |
| | بالاتر از متوسط | ۱ | ۱ | | | |
| دانش‌آموزان | کمتر از متوسط | ۱۴ | ۱۴ | ۱۷/۷ | ۲ | ۰/۰۰۱ |

از نظر اکثر مدیران، مشاوران و کارشناسان، این نارسایی در حد متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش آموزان، متوسط و بیشتر از متوسط بوده است و همه نتایج از لحاظ آماری معنادار بوده (P=%1) و می‌توان آن را به جامعه آماری تعمیم داد.

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با دو درجه آزادی از مقدار بحرانی جدول در سطح α =٪۰۱ بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

### ۷. نارساییهای مربوط به ضعف امکانات و لوازم مورد نیاز مشاوران به چه میزان است؟

**جدول ۷. شاخصهای مربوط به نارساییهای امکانات و لوازم مورد نیاز مشاوران**

| گروهها / شاخصها / سؤالات | | مقوله‌ها | فراوانی | درصد | خی ۲ مشاهده شده | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| مدیران | آیا مدرسه شما اتاق مشاوره مجزا دارد؟ | بلی | ۹۲ | ۹۲ | ۷۰/۶ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۸ | ۸ | | | |
| | از نظر شما امکانات فیزیکی اتاق مشاوره در چه سطحی ارزیابی می‌شود؟ | خیلی خوب | ۶ | ۶ | ۴۶/۹ | ۴ | ۰/۰۰۱ |
| | | خوب | ۴ | ۴ | | | |
| | | متوسط | ۲۶ | ۲۶ | | | |
| | | ضعیف | ۴۱ | ۴۱ | | | |
| | | خیلی ضعیف | ۲۳ | ۲۳ | | | |
| مشاوران | آیا مدرسه شما اتاق مشاوره مجزا دارد؟ | بلی | ۸۲ | ۸۲ | ۴۰/۹ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۱۸ | ۱۸ | | | |
| | آیا اتاق مشاوره رنگ آمیزی مناسبی دارد؟ | بلی | ۵۸ | ۵۸ | ۲/۵۶ | ۱ | ۰/۱ |
| | | خیر | ۴۲ | ۴۲ | | | |
| | آیا اتاق مشاوره سیستم گرمایشی/سرمایشی مناسبی دارد؟ | بلی | ۶۱ | ۶۱ | ۴/۸ | ۱ | ۰/۰۲ |
| | | خیر | ۳۹ | ۳۹ | | | |
| | آیا اتاق مشاوره تجهیزات کافی دارد؟ | بلی | ۷۴ | ۷۴ | ۲۳/۰۴ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۲۶ | ۲۶ | | | |
| | آیا اتاق مشاوره تلفن داخلی و خارجی دارد؟ | بلی | ۲۴ | ۲۴ | ۲۷/۰۴ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۷۶ | ۷۶ | | | |

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | آیا اتاق مشاوره به سیستم رایانه مجهز است؟ | بلی | ۲۷ | ۲۷ | ۰۲۱/۶۵ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۷۳ | ۷۳ | | | |
| | آیا در اتاق مشاوره بروشورهای تحصیلی وجود دارد؟ | بلی | ۸۱ | ۸۱ | ۳۸/۴ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۱۹ | ۱۹ | | | |
| | آیا در اتاق مشاوره بروشورهای شغلی وجود دارد؟ | بلی | ۶۵ | ۶۵ | ۹ | ۱ | ۰/۰۰۳ |
| | | خیر | ۳۵ | ۳۵ | | | |
| | آیا تابلو اتاق مشاوره در کنار در ورودی نصب شده است؟ | بلی | ۷۷ | ۷۷ | ۲۹/۱ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۲۳ | ۲۳ | | | |
| | آیا مدرسه دارای پانل ارتباط با مشاور است؟ | بلی | ۸۵ | ۸۵ | ۴۹/۱ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۱۵ | ۱۵ | | | |
| | از نظر شما اتاق مشاوره از نظر امکانات در چه سطحی است؟ | خیلی خوب | ۵ | ۵ | ۴۲/۰ | ۴ | ۰/۰۰۱ |
| | | خوب | ۱۳ | ۱۳ | | | |
| | | متوسط | ۳۷ | ۳۷ | | | |
| | | ضعیف | ۳۴ | ۳۴ | | | |
| | | خیلی ضعیف | ۱۱ | ۱۱ | | | |
| | آیا مدرسه صندوق ارتباط با مشاور دارد؟ | بلی | ۹۱ | ۹۱ | ۶۷/۲ | ۱ | ۰/۰۰۱ |
| | | خیر | ۹ | ۹ | | | |
| دانش آموزان | آیا مدرسه شما اتاق مشاوره مجزا دارد؟ | بلی | ۸۳ | ۸۳ | ۴۳/۵۶ | ۱ | ۰/۰۰۱ |

نتایج آزمونها نشان می‌دهد که میان پاسخهای مدیران، مشاوران و دانش آموزان در مورد وجود یا عدم وجود امکانات تفاوتی معنادار وجود دارد و این نتایج را می‌توان به جامعه آماری تعمیم داد. بنابراین در مجموع مدیران و مشاوران، امکانات فیزیکی اتاقهای مشاوره را ناکافی دانسته اند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که وجود صندوق ارتباط با مشاور، اتاق مشاوره، وجود پانل ارتباط، وجود بروشورهای تحصیلی، نصب تابلو اتاق مشاوره، وجود بروشورهای شغلی در اتاقهای مشاوره نسبت به وجود داشتن دیگر امکانات در مدرسه از وضعیتی بهتر برخوردار است ولی رنگ آمیزی اتاقها، کیفیت امکانات فیزیکی، وجود تلفنهای داخلی و خارجی و وجود سیستم رایانه در وضعیتی نامطلوب تر قرار دارد.

همچنین مقدار خی ۲ مشاهده شده با درجات آزادی ۱و۴ از مقدار بحرانی جدول در سطح $\alpha$=٪۰۱ بزرگ‌تر است بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان نتایج حاصل از نمونه را به جامعه تعمیم داد.

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

## بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از آزمون یکی از سؤالات که بررسی سیستم حمایتی مشاوران بود، نشان داد که از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران این نارسایی، متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش‌آموزان متوسط یا بیشتر از متوسط بوده است. نظریه‌های علمی مشاوره نشان می‌دهندکه نظام مشاوره مستلزم داشتن سیستم حمایتی است، از جمله نظریه مشاوره شخص- محور کارل راجرز[1] که به ماهیت انسان ایمان دارد و رویکرد او در مشاوره انسانگرا محسوب می شود. او معتقد است که اگر افراد در یک محیط مساعد و تقویت کننده قرار داشته باشند، با اعتماد کامل به سوی خود-شکوفایی[2] حرکت خواهند کرد، یعنی همان می‌شوند که می‌توانند.

لو(۲۰۰۹) گفته است که مشاوره مدرسه در بسیاری از کشورهای دنیا به سرعت رو به رشد است و پس از انجام دادن پژوهش چالشهای اجرای مشاوره در مدارس به چند نتیجه رسید. از جمله آنها، چالشهای داخلی است که شامل مسائل مربوط به گروههای مراجعان، نگرش معلمان به مشاوره و اشتیاق دانش آموزان برای مشاوره می‌شود. کاویانی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان "جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره" به این نتایج دست یافتند که نگرش مسئولان و دانش آموزان به مشاوره و نگرش مشاوران به حرفه خود موجد پدیده ای شده است که می‌توان از آن به منزلهٔ سردرگمی نقش نام برد. یافته‌های کیفی گویای آن است که دانش آموزان در برابر مراجعه به مشاور مقاومت می‌کنند و اطمینان کافی به رازداری مشاور ندارند. به عکس در مدارسی که مشاوری توانا در آنها مشغول به کار است، نگرش دانش آموزان به حرفهٔ مشاوره مثبت است. به نظر می‌رسد مشاوران به دلایل گوناگون، هنوز از نقش مشاور و حرفه مشاوره آگاهی کافی ندارند. یافته‌های این مطالعه نشان دهنده ضعیف بودن اعتماد به نفس مشاوران شرکت کننده در گروهها بود. رشته‌های تحصیلی و شغلی برخی از مشاوران از موانع شکل گیری درست حرفه مشاوره در مدارس است. موضوع دیگر در این زمینه غیر حرفه ای عمل کردن مشاوران است. باقری (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان "بررسی نارساییهای نظام راهنمایی و مشاوره در استان چهارمحال و بختیاری" به این نتایج دست یافت که کار اصلی مشاوران، راهنمایی و مشاوره تحصیلی است، دانش آموزان به مشاوران خود اعتماد ندارند و با آنها ارتباط برقرار نمی کنند. نتیجه پژوهش حاضر همسو با نتایج این سه پژوهش است.

1. Carl Rogers
2. Self-actualization

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

از یافته‌های گوناگون پژوهش استنباط می‌شود که سیستم حمایتی موجود مشاوره در مدارس، کارآمد و مؤثر نیست و سبب سردرگمی و ابهام دانش آموزان و والدینشان می‌شود. در زمینهٔ پیشگیری از بروز و همچنین درمان مشکلات روحی و روانی موجود در مدرسه و خانواده اگر چه اقداماتی انجام می گیرد ولی کافی نیست. همچنین یکی از دلایل تصمیم گیریهای نادرست بعضی از دانش آموزان، خلا موجود در سیستم حمایتی مشاوران است. نتایج حاصل از آزمون سؤال دیگر که بررسی ضعف فرهنگ مشاوره و رجوع به مشاور بود، نشان می‌دهد که از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران این نارسایی، متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر دانش آموزان، متوسط یا بیشتر از متوسط بوده است. نظریه‌های علمی مشاوره نشان می‌دهند که نظام مشاوره نیازمند مراجعه مراجع به مشاور است، ازجمله نظریه مشاوره مستقیم[1] ویلیامسون[2] است که مستقیم، ترغیب کننده و توضیحی است. در روش مستقیم مشاور با صراحت به دانش آموز می‌گوید چه دروس یا رشته ای را باید برگزیند. چالشهای خارجی از نظر لو(۲۰۰۹) به تغییرات اقتصادی-اجتماعی بیرون از مدرسه اشاره دارد. این تغییرات شامل فرهنگ رایج، جهانی شدن و گرایش اجتماعی اغلب خانواده‌ها و دانش آموزانی است که از مرز کشورها گذر می‌کنند (سواوی و پدرسون ۱۹۹۶؛ به نقل از بیکر و گرلر، ۱۳۸۸). کاویانی و همکاران(۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره به نتایجی دست یافتند. از جمله آنها این است که نگرش جامعه به مشاوره روانشناختی و مشاوران مخدوش است. نتیجه پژوهش حاضر همسو با نتایج این دو پژوهش است. از یافته‌های گوناگون پژوهش استنباط می‌شود که فرهنگ ارجاع و مراجعه به مشاور به طور صحیح جای خود را در اذهان دانش آموزان و والدین باز نکرده است و حتی هنوز گاهی اعتقاد دارند همه کسانی که به مشاور مراجعه می کنند دارای مشکلات روحی و روانی خفیف تا شدید هستند، در صورتی که این اعتقاد درباره همه صدق نمی کند. حتی گاهی مراجعه به مشاور را عملی زشت تلقی می‌کنند و با وجود اینکه به مشاوره نیاز دارند ولی خجالت می‌کشند که به مشاور مراجعه کنند. نتایج حاصل از آزمون سؤال دیگر که بررسی ضعف و عدم کارایی مشاوران بود نشان می‌دهد که از نظر مدیران، کارشناسان و مشاوران میزان این نارسایی، متوسط یا کمتر از متوسط بوده ولی از نظر اکثریت دانش آموزان متوسط یا بیشتر از متوسط بوده است. نظریه‌های علمی مشاوره نشان می‌دهد که نظام مشاوره نیازمند مشاوران کارآمد، متعهد و متخصص

1. Directive counseling
2. Williamson

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]
[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

است؛ از جمله مشاوره انتخابی[1] ثورن[2] که معتقد است مشاور باید در به کارگیری روشهای موجود ورزیده و لایق باشد. به نظر او مشاور می‌تواند در یک مصاحبه میان روشهای مستقیم و غیر مستقیم در نوسان باشد؛ همچنین انتخاب روش از این دیدگاه بستگی به شخصیت مشاور دارد. چالشهای شخصی از نظر لو(۲۰۰۹) به نیازها و مهارتهای مشاور مربوط است مانند آموزش، سرپرستی و نگرش به سیستمهای مدرسه. جورج و کریستیانی (۱۹۹۰) وجود چند ویژگی را در کارایی مشاوران ضروری می‌دانند که عبارت اند از: توانایی ایجاد رابطه صمیمانه و عمیق با دیگران، پذیرش خویشتن، آگاهی از ارزشها و عقاید خود، پذیرش مسئولیت، داشتن تجربه و مهارت لازم و داشتن اهداف واقع بینانه. شرتزر و استون[3] (۱۹۷۴، به نقل از گیبسون و میشل، ۱۳۷۶) مشاوران کارآمد و غیر کارآمد را در زمینه تجربه، نوع رابطه و عوامل شخصیتی از یکدیگر تفکیک می‌کنند. از طرفی داشتن حداقل درجه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره از دیگر شرایطی است که در بسیاری از کشورها برای احراز شغل مشاوره ضروری است. هرمن (به نقل از پاترسون و رینولدز وفل، ۱۳۸۸) ویژگیهای شخصیتی مشاوران مانند ایجاد تفاهم، همدلی، توجه به مراجع و برقراری رابطه باز را مهم‌ترین عامل کیفیت درمان می‌دانند. کیامنش و موسی‌پور(۱۳۷۲) در پژوهشی با عنوان ارزشیابی طرح راهنمایی و مشاوره در نظام جدید آموزش به این نتیجه دست یافتند که نیروی انسانی مورد استفاده طرح فاقد تحصیل و تجربه لازم است. شفیع آبادی(۱۳۷۰) در پژوهشی باعنوان "مشاور چه ویژگیهایی باید داشته باشد؟" تعهد، علاقه به مشاوره، رازداری و نظم در کار را از جمله ویژگیهای یک مشاور موفق دانسته است. نتیجه پژوهش حاضر همسو با نتایج این شش پژوهش است. از یافته‌های گوناگون پژوهشی استنباط می‌شود که در مدارسی که مشاوران کارآمد، علاقه‌مند، متعهد و با اعتماد به نفس فعالیت می‌کنند، کار حرفه ای مشاوره به خوبی انجام می‌پذیرد و چون مشاور برای کارش اهمیت و احترام بالایی قائل است مدیر و سایر عوامل نیز از مشاور حمایت می‌کنند، اما در مدارسی که مشاوران بی‌علاقه و بی انگیزه فعالیت می‌نمایند و کمتر خودشان را باور دارند کار حرفه ای مشاوره به خوبی انجام نمی‌گیرد و مدیر و سایر عوامل نیز حمایت لازم را به عمل نمی آورند. نتایج حاصل از آزمون سؤال دیگر که بررسی مشکلات اداری و معیشتی مشاوران بود نشان می‌دهد که به نظر مشاوران مشکلات اداری و معیشتی آنها بیشتر در مورد عدم داشتن زمان کافی برای مشاوره و فرسودگی شغلی بوده است. همچنین تدریس، رضایت

1. Eclectic counseling
2. Thorne
3. Shertzer & Eston

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

از حقوق، فعالیتهای پژوهشی و تقلیل ساعات درحد متوسط و کمتر از ۵۰ درصد از دیگر مشکلات برشمرده از سوی مشاوران است. بنابراین به نظر مشاوران جلسه‌های مشاوره ای آنها، دوره‌های ضمن خدمت، تشکیل پرونده برای دانش آموزان و رایانه ای شدن آن از زمرهٔ مشکلات قابل ملاحظه اداری آنها به شمار می آید. همچنین به عقیده دانش آموزان همه مدارس دارای مشاور بوده است و ۹۵ درصد آنها مشاوران خود را می‌شناختند و ۹۳ درصد آنها اعلام داشتند که مشاور در کلاس آنها حضور پیدا کرده و ۵۹ درصد دانش آموزان به مشاور مراجعه و ۶۲ درصد آنها جلسات مشاوره فردی و ۶۵ درصد جلسات مشاوره گروهی داشته اند. همچنین ۵۷ درصد آنها اظهار داشته‌اند که مشاوران مشکلات آنها را پیگیری نمی‌کنند. نظریه‌های علمی مشاوره نشان می‌دهند که نظام مشاوره مستلزم وجود مشاوران با انگیزه و با انرژی است، از جمله مشاوره مدرسه با رویکرد راه حل- محور استیو دشازر[1] و همکارانش (۱۹۸۹) است که پایه اش بر اساس اعتماد مشاور به مراجعان یا دانش آموزان در جهت ایجاد تحولاتی سازنده در زندگی خود و به کارگیری و بهره‌وری از منابع درونیشان است. طبق نظر هرینگ (۱۹۹۷، به نقل از بیکر و گرلر، ۱۳۸۸) الگوی بومی در مشاوره بهتر از کاربرد مداخله‌های مشاوره ای جهان شمول برای مراجعان بوده است. مشاوران مدرسه می‌توانند با بررسی ویژگیهای فردی مراجعان مانند نژاد، محیط، فرهنگ و جنسیت، مداخله مشاوره ای مناسب را انتخاب کنند و به کار برند. باقری (۱۳۸۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که مشاوران وقت کافی برای انجام دادن امور مشاوره ندارند. احمدی و باباگلی(۱۳۷۴) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش مشاوران در مدارس نظام جدید شهر اصفهان به نتیجه رسیدند که در حدود یک چهارم وقت مشاوران صرف کارهای دفتری و اداری و اجرایی می‌شود که خیلی ضرورت ندارد. از یافته‌های گوناگون پژوهشی استنباط می‌شود که مشاوران از نظر اداری و معیشتی دچار چالشهای جدی مانند کمبود وقت برای مشاوره با دانش آموزان و والدین، وقت‌گیر بودن تنظیم پرونده مشاوره ای، نارضایتی از حقوق ناکافی و عدم تقلیل ساعات همکاران دارای سابقه ۲۰ سال به بالا و فرسودگی شغلی هستند که باید در این زمینه چاره اندیشی جدی به عمل آید.

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به جای انتقال دادن مشاوران از مقطع متوسطه دوم به متوسطه اول که خود می‌تواند مشکل‌ساز باشد با استخدام نیروی جوان و باانگیزه با تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر در رشته‌های مشاوره و روانشناسی از طریق آزمون و مصاحبه و دوره ضمن خدمت مشکلات موجود برطرف گردد. همچنین درس برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی

1. Steve de Shazer

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

که حذف گردیده مجدداً بامحتوایی غنی‌تر ارائه شود و کارگاههای آموزشی و دوره‌های ضمن‌خدمت برای روزآمد کردن اطلاعات مشاوران برگزار شود؛ درضمن با توجه به وضعیت نامناسب اتاق مشاوره مدارس تغییرات لازم انجام شود و اشل هر ۱۲ دانش آموز یک ساعت کار مشاوره حداقل به ۶ دانش آموز کاهش یابد. همچنین پیشنهاد می‌گردد که کارایی مشاوران و موانع کار آنان در سایر استانها مورد بررسی و پژوهش قرارگیرد و نتایج مقایسه شود.

[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]

## منابع


آقاحسینی، تقی. (۱۳۹۱). *استانداردهای برنامه ها و فعالیتها و صلاحیت های حرفه ای مشاوران مدارس در ایران*. تهران: انتشارات معاونت آموزش و پرورش.

احمدی، سید احمد. (۱۳۷۴). *مقدمه ای بر مشاوره و روان درمانی*. انتشارات دانشگاه اصفهان.

احمدی، سید احمد. (۱۳۹۰). *مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره*. تهران: سمت.

احمدی، سیداحمد و باباگلی، زهره. (۱۳۷۴). *بررسی نقش مشاوران در مدارس نظام جدید آموزشی در شهر اصفهان در سال تحصیلی ۷۴-۷۳*. رساله کارشناسی مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان.

باقری، تیمور. (۱۳۸۲). *بررسی نارسایی‌های نظام راهنمایی و مشاوره از دیدگاه مدیران، مشاوران و دانش آموزان در استان چهار محال و بختیاری در سال تحصیلی ۸۳-۸۲*. گزارش طرح پژوهشی، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری.

بیکر، استنلی و گرلر، ادوین. (۱۳۸۸). *مشاوره مدرسه در قرن ۲۱*، (ترجمه محمدرضا عابدی و همکاران). تهران: تایماز.

پاترسون، لوئیس و رینولدز وفل، الیزابت. (۱۳۸۸). *فنون و فرآیند مشاوره (رویکرد یکپارچه چند نظریه ای)*، (ترجمه علی محمد نظری و علی اکبر سلیمانیان). تهران: نشرعلم.

توکلی، یداله. (۱۳۸۴). *برنامه ها و فعالیتهای راهنمایی و مشاوره در دورهٔ متوسطه و پیش دانشگاهی(راهنمای مشاور)*. تهران: ورای دانش.

جورج، ریکی و کریستیانی، ترزاستراید. (۱۳۷۷). *روانشناسی مشاوره*، (ترجمهٔ رضا فلاحی و محسن حاجیلو). تهران: انتشارات رشد.

دیویس، توماس ای. و آزبورن، سینتا جی. (۱۳۸۹). *مشاوره مدرسه با رویکرد راه حل محور*، (ترجمه نسترن ادیب راد و علی محمد نظری). تهران: نشر علم.

شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۷۰). *مشاور چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد*. گزارش طرح پژوهشی.

کاویانی، حسین و همکاران. (۱۳۸۸). *بررسی جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره*. گزارش طرح پژوهشی، وزارت آموزش و پرورش.

کیامنش، علیرضا و موسی پور، نعمت الله. (۱۳۷۲). *بررسی ارزشیابی طرح راهنمایی و مشاوره در نظام جدید آموزش متوسطه (نیمسال دوم سال تحصیلی ۷۲ – ۷۱)، (امور اجرایی تغییر نظام آموزش متوسطه و مرکز تحقیقات آموزشی تهران*. گزارش طرح پژوهشی، وزارت آموزش و پرورش.

گیبسون، رابرت و میشل، ماریان. (۱۳۷۶). *مبانی مشاوره و راهنمایی*، (ویرایش و ترجمهٔ باقر ثنایی و همکاران). تهران: بعثت.

نوابی نژاد، شکوه. (۱۳۹۰). *راهنمایی و مشاورهٔ گروهی*. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تربیت معلم.

Low, P. K. (2009). Considering the challenges of counseling practice in schools. *International Journal for the Advancement of Counseling*, *31*(2), 71-79.


[ Downloaded from qjoe.ir on 2026-11-24 ]

[ DOR: 20.1001.1.10174133.1395.32.4.7.9 ]